

Nesse, M. (2023). En må liksom ha en grunn til å snakke med nordmenn: Enslige mindreårige flyktningers møte med norske idrettslag. I: T. Wilhelmsen, E. Berg, K.V. Evensen, G.M. Solstad & I.M. Thorjussen (Red.), *Bevegelsesfelleskap i oppveksten: Kritiske perspektiver på inkludering og mangfold* (s. 207–224). Fagbokforlaget.
DOI: <https://doi.org/10.55669/oa230111>

Kapittel 11

En må liksom ha en grunn til å snakke med nordmenn

Enslige mindreårige flyktningers møte med norske idrettslag

Martin Nesse

Innledning

Etter den såkalte flyktningkrisen i 2015 opplevde Europa en historisk høy tilstrømning av asylsøkere og andre migranter. Ifølge OECD (2016, s. 39) ble det registrert i overkant av 1,6 millioner asylsøknader til deres medlemsland. Flere av disse søkte asyl i Norge (NOU 2017:2). Etter Russlands invasjon av Ukraina er det igjen ventet en oppblomstring av flyktninger til Europa og Norge (UDI, 2022; UNHCR, 2022). Slike internasjonale kriser har gjort inte-

grering til et viktig og omdiskutert politisk felt i Norge. I etterkant av «krisen» i 2015 kom således stortingsmeldingen «Fra mottak til arbeidsliv – en effektiv integreringspolitikk» (Meld. St. 30 (2015–2016)). Her kommer det frem at målet med norsk integreringspolitikk er å legge til rette for deltakelse i arbeids- og samfunnsliv (s. 10) ved å sikre flyktninger gode oppvekstvilkår og en plass i fellesskapet (s. 13). I en slik hverdagsintegrering trekkes lokale idrettslag frem som «et av sivilsamfunnets viktigste bidrag til en aktiv og trygg oppvekst» (s. 73).

Lokale idrettslags evne til å fremme integrering, og være et sted hvor barn, ungdom og voksne med forskjellig etnisk bakgrunn kan møtes og bygge nettverk, tillit og lære språk virker slik å ha bred støtte politisk (Meld. St. 20 (2020–2021); Meld. St. 26 (2011–2012)). Idrettslagenes integreringsansvar kommer også frem i Norges idrettsforbunds (2019) styringsdokument «Idretten vil! Langtidsplan for 2019–2023», hvor en inkluderende idrett fremheves som «å ta vare på mangfoldet i samfunnet inn i idretten, slik at norsk idrett speiler det samfunnet vi er en del av og der ingen skal ekskluderes» (s. 8). Som et virkemiddel for mangfold har NIF blant annet tilskuddsordningen «Inkludering i idrettslag», hvor formålet er å «tilrettelegge for at barn og ungdom som står overfor økonomiske og/eller kulturelle barrierer for deltakelse kan delta i idrett/fysisk aktivitet i et idrettslag» (NIF, 2022).

På tross av politisk støtte og en tilhørende optimisme knyttet til lokale idrettslags integrasjonspotensial sår allikevel stadig flere studier tvil om idrettslagenes evne til å fremme integrering. Sjøblom og Fahlén (2010) uttrykker en slik tvil på bakgrunn av idrettens prestasjonsorienterte logikk, som ikke nødvendigvis sammenfaller med idrettens visjon om «idrett for alle». Dette er i tråd med studier av Bjerregaard og kolleger (2009), Dowling (2019) og Flensner, Korp og Lindgren (2021), som viser hvordan lokale idrettslag nedprioriterer sitt integreringsansvar da de opplever integrering som noe utenfor deres kjernevirksomhet – konkurranseidretten.

Idrettslagenes nedprioritering av integrering reflekteres også i Friberg og Gautuns (2007) studie «Inkludering av etniske minoriteter i frivillige organisasjoner og fotballag for barn og ungdom i Oslo», som viste at det var få organisasjoner som hadde satt i verk konkrete tiltak for å nå ut til minoritetsungdom, og enda færre som kunne vise til noen resultater av slike tiltak. Disse studiene underbygger funn fra kartleggingsstudier (Myrli & Mehus, 2015; Ødegård mfl., 2016) av idrettsdeltakelse blant majoritets- og minori-

tetsungdom, som viser at barn og ungdom med minoritetsbakgrunn ikke deltar i idrettslag i samme omfang som majoritetsbefolkningen. I sum tyder dette på at idretten har store utfordringer med å legge til rette for integrering av minoritetsbarn- og ungdom.

En av utfordringene er ifølge Agergaard (2018, s. 2) forestillingen om at tradisjonell idrettsdeltakelse alene er integrerende, og følgelig at barn og ungdom med minoritetsbakgrunn som deltar i idrettslag, vil oppleve å bli integrert. En slik forestilling er problematisk da den bygger på en antakelse om at alle barn og unge med minoritetsbakgrunn har samme forutsetninger for å delta i idrettslag. At dette ikke er tilfellet, er godt belyst i forskningslitteraturen, blant annet av Østerlund og Seippels (2013) studie om sosial integrasjon i idrettslag og Walseths (2006) beskrivelse av muslimske jenters utfordringer med å utvikle vennskap med norske medspillere. I den stadig voksende forskningslitteraturen om idrett og integrering er det allikevel få som løfter frem stemmen til en særlig utsatt gruppe, enslige mindreårige flyktninger.

Enslige mindreårige flyktninger viser i dette kapittelet til barn under 18 år som har flyktet til Norge fra krig, forfølgelse og vanskelige leveforhold i Afghanistan uten foreldre eller andre med foreldreansvar. I møte med et fremmed land, språk og kultur mangler enslige mindreårige foreldrenes omsorg, veiledning og beskyttelse, og må slik anses som en gruppe med særskilte hjelpe- og omsorgsbehov (Berg & Tronstad, 2015, s. 135). Blant de mest fremtredende utfordringene for disse ungdommene er ifølge Svendsen og Berg (2017) manglende møteplasser hvor de kan komme i kontakt med norske jevnaldrende og føle seg som «vanlige ungdommer» – en utfordring norske idrettslag er gitt et særlig ansvar for å imøtekomme.

I dette kapittelet vil jeg derfor besvare følgende problemstilling: Hvordan erfarer enslige mindreårige flyktninger verdien av å delta i idrettsaktivitet, og hvordan opplever de møte med norske idrettslags fellesskap? Datamaterialet er basert på seks intervjuer med unge voksne menn (18–23 år) fra Afghanistan som kom til Norge som enslige mindreårige asylsøkere. I analysen av deres erfaringer med norske idrettslag lener jeg meg på arbeidet til Norbert Elias (1982; Elias & Dunning, 1986; Elias & Scotson, 1994) og hans sivilisasjonsteori. Først vil jeg imidlertid gi en introduksjon til integreringsbegrepet, før jeg presenterer tidligere forskning om enslige mindreårige flyktningers deltakelse i idrettslag og fritidsaktiviteter.

Integreringsbegrepet

I fremstillingen av idrettslagenes integreringsansvar blir vi introdusert til to viktige begreper: «inkludering» og «integrering». Av den foregående politiske fremstillingen av disse begrepene kan inkludering og integrering fremstå som entydig og overlappende, i den forstand at begge omhandler prosesser med formål om å gjøre minoritetsbefolkningen til en del av det norske samfunnet. Som vi skal se er dette en problematisk fremstilling da inkludering og integrering blir en paraplybetegnelse på en rekke ulike politiske strategier, inkludert strategier om assimilering og segregering (Agergaard, 2018). Her vil jeg derfor gjøre et skille mellom assimilering, segregering, integrering og inkludering.

Strategier om *assimilering* innebærer at minoritetsgrupper må oppgi eget særpreg og tilpasse seg majoritetsbefolkningens praksiser og verdier (Strandbu, 2002). Ifølge Dowling (2019) og Andersson (2008) er norske idrettslag bygget på ideer om assimilasjon og stereotypiske fremstillinger av minoriteter, hvor minoritetsbarn og ungdom må tilpasse seg etablerte normer og samværsformer for å delta. Til forskjell fra assimilering innebærer *segregering* at minoritetsgrupper utgjør relativt separate grupper, som f.eks. et fotballag bestående av menn fra Afghanistan. I idrettsfeltet har slike etniske lag vært omstridte, og det har vært stilt spørsmål ved hvorvidt de virker integrerende (Strandbu, 2002). Enkelte studier viser imidlertid at deltakelse i slike lag kan være integrerende, blant annet ved at idrettslaget og særlig garderoben blir et sted hvor en kan diskutere felles utfordringer i møte med et nytt land og kultur (Janssens & Verweel, 2014).

I motsetning til assimilering og segregering viser *integrering* til samordningsprosesser hvor ulike grupper og individer deltar og slutter opp om felles institusjoner. Slik handler integrering om utviklingen av nye vennskap og utveksling av kulturelle normer og verdier på tvers av etnisitet og bakgrunn (Strandbu, 2002). En vanlig forståelse av integrering gjennom idrettsdeltakelse vektlegger hvordan idrettslagene gir sine medlemmer muligheten til å tilegne seg ressurser som gjør dem i stand til å ta del i andre samfunnsarenaer, som høyere utdanning og arbeidsmarkedet (Agergaard, 2018; Elling mfl., 2001). Slike ressurser kan være konkrete, som språkferdigheter eller et utvidet sosialt nettverk, eller mer abstrakte, som en følelse av å være en del av et lokalsamfunn.

Da det kommer til *inkludering* finnes det ulike forståelser og anvendelser av begrepet. I denne boka løfter blant annet Sandvik og Solstad (se kapittel 9) frem NIFs (2019, s. 8) beskrivelse av inkludering, og hvordan NIF skal være en organisasjon som «ser alle, skaper trygghet og tar vare på alle». En annen tilnærming finner vi hos Flensner og kolleger (2021, s. 67), som viser hvordan inkludering og «idrettsglede for alle» kan forstås som et uttrykk for det generelle og egalitære prinsippet om at alle skal ha muligheten til å ta del i idrettsaktivitet. NIFs (2022) tilskuddsordning «Inkludering i idrettslag», som har som mål å tilrettelegge for at barn og ungdom som står overfor økonomiske og/eller kulturelle utfordringer kan delta i idrett, er et godt eksempel på dette. At inkluderingsstrategier ofte viser til slike praktiske løsninger ved idrettsdeltakelse, medfører at et idrettslag kan være inkluderende samtidig som deres praksis er bygget på ideer om assimilasjon, segregering eller integrering.

Enslige mindreårige flyktninger og betydningen av fritidsaktiviteter

Få studier har undersøkt enslige mindreårige flyktningers deltakelse i et integreringsperspektiv, men det finnes noen, som jeg vil trekke frem her. Ifølge Seland og Lidén (2011) er idrettsaktiviteter det mest utbredte fritidstilbudet for barn og unge på asylmottak, hvor fotball og andre former for ballspill er særlig populære. Dette er også aktiviteter barn og ungdom på mottak ønsker å utøve sammen med norske jevnaldrende (Lidén mfl., 2013). Slik oppfordrer og tilrettelegger også flere asylmottak sine beboere til å delta i idrettsaktiviteter i nærmiljøet. Erfaringene fra ansatte ved slike mottak tyder på at idrettsdeltakelse har ført til at beboerne lettere har fått venner, lært språket og erfart betydningen av å ta ansvar for egen fritid. Idrettsdeltakelse kan dermed virke å være integrerende (Seland & Lidén, 2011).

Likevel påpeker Lidén (2016, s. 222–225) at det ikke er noen garanti for at fritidsaktiviteter som idrett gir slike muligheter, fordi mange opplever stereotypiske fremstillinger i møte med idrettslagene. Dette kan bidra til segregerte vennemiljø og styrking av allerede etablerte vennskap (Walseth, 2008). Mange enslige mindreårige opplever også barrierer for deltakelse i form av krav til prestasjon (Lidén mfl., 2013, s. 162) eller høye kostnader og prak-

tiske hindringer som transportbehov (Seland & Lidén, 2011, s. 39–40). Slike barrierer fører til at enslige mindreårige ikke føler seg inkludert i aktivitetene i nærmiljøet. Ansatte ved asylmottak for medfølgende barn og ungdom rapporterer også om flere negative erfaringer som gjør at deres beboere slutter etter kort tid, som språkvansker og at deltakelse krever mye planlegging (Seland & Lidén, 2011). Allikevel hevder Lidén (2016) at å delta i fritidsaktiviteter og idrettslag kan være et viktig steg inn i et lokalsamfunn fordi det gir innsikt i bruddstykker av et lokalt ungdomsliv.

Ved å utforske hvordan enslige mindreårige flyktninger opplever møtet med norske idrettslag vil dette kapittelet være et bidrag til det empiriske forskningsgapet om nylig ankomne flyktningers opplevelser av idrett og fritidsaktiviteter. For å skape en større forståelse for deres møte med det etablerte idrettsfellesskap vil jeg lene meg på Elias' (1982; Elias & Dunning, 1986; Elias & Scotson, 1994) arbeid om idrett som en mimetisk samfunnsarena.

Teoretisk blick: Idrettslag som en kreativ lekeplass, sterke fellesskap og utenforskap

Som en av få klassiske sosiologer vektlegger Norbert Elias i sin figurasjons-sosiologi hvordan en kan forstå idrettens engasjement og samfunnsmessige funksjon i det moderne samfunnet (Thing, 2016). I sitt arbeid beskriver Elias (1982; Elias & Dunning, 1986) idrettslagene og deres aktiviteter som en sivilisert modernitetskultur: en kreativ lekeplass og et symbolsk og rituelt rom hvor hverdagens trivialiteter og bekymringer frakobles. Slik kan idrettsaktivitet fungere som en avlastningsstruktur hvor individet kan få leve ut følelser og impulser som aggresjon og glede, som ikke tillates på andre arenaer. Idrettsaktivitet blir med andre ord en aktivitet hvor individet kan få utløp for sin spontanitet og leke med «det forbudte» på måter som kompenserer for og gir en time-out fra både tidligere opplevelser og den kontroll og begrensninger som de er utsatt for på andre samfunnsområder (Elias & Dunning, 1986).

Elias og Dunning (1986) trekker også frem idrettslagenes evne til å skape sterke fellesskap, og slik være en viktig kilde til mening i menneskers liv. Dette kommer også frem i Thing (1999) og Strandbu og kolleger (2021), som viser hvordan idrettsutøvere som trener og konkurrerer sammen, vir-

ker å utvikle en sterk gruppeidentitet. Allikevel viser Dowling (2019) hvordan norske idrettslag konstruerer flyktninger som mangelfulle utøvere som er «ute av kontroll», og som må læres de «riktige» ferdighetene. I kombinasjon med at idrettslagene er en konkurransearena som tydelig skiller mellom gode og dårlige prestasjoner, kan mange derfor oppleve idrettslag som en svært krevende arena preget av høye forventninger og innsats, men også som en arena for utstøting og marginalisering. Enkeltindividets idrettsdeltakelse kan dermed ses som resultatet av en stadig pågående forhandling om hvorvidt innsatsen og engasjementet for aktiviteten er verdt prisen (Tjønnedal, 2019).

Ifølge Elias og Scotson (1994) oppstår stereotypiske konstruksjoner som «ute av kontroll» som et resultat av at etablerte grupper med makt skaper en opplevelse av seg selv som bedre og overlegne. Denne opplevelsen, eller konstruksjonen, har som konsekvens at de dominerende grupper identifiseres med positive egenskaper, karaktertrekk og verdier, mens de som representerer andre væremåter og en annen kulturbakgrunn, utsettes for utenforskap. Slike tilskrivelser eller stereotypiske representasjoner er dypt forankret i den dominerende gruppens felles historie og kollektive minne, hvilket gjør det utfordrende for de utenforstående å få tilgang til og endre disse. Resultatet blir, ifølge Haugaa Engh og kolleger (2013, s. 783–784), at de negative tilskrivelsene internaliseres eller møtes med fiendtlighet av de som bryter med de dominerende grupperes væremåter.

For å eksemplifisere hvordan slike maktforhold kommer til syne i idretten, vil jeg vise til Lidéns (2016, s. 222–226) beskrivelse av det fleretniske fotballaget Fremad. Fremad skulle være et lavterskeltilbud tilpasset lokalmiljøet – med en høy innvandrerandel. Laget tiltrakk seg raskt spillere med minoritetsbakgrunn som hadde spilt fotball i årevis, men som ikke opplevde å passe inn i andre klubbers strenge krav til bestemte ferdigheter og prestasjon. For dem ble Fremad raskt en trygg arena hvor de kunne prøve og feile uten å være redd for å bli kritisert eller ikke få spille. Som et fleretnisk lag opplevde Fremad imidlertid raskt å bli møtt med fordommer av motspillere og deres foreldre. Blant annet når laget ankom bortekamper med kollektiv transport, ble de beskyldt for å være høylytte og fremstå som en udisiplinert guttegjeng, som strødde sakene sine rundt omkring. Gjennom sosiale nettverk spredte det seg en oppfatning om Fremad som et annerledeslag, hvilket førte til at laget opplevde hverdagsrasisme fra andre trenere og foreldre.

I analysen vil jeg belyse hvordan enslige mindreårige flyktninger erfarer verdien av å delta i idrettsaktivitet samt undersøke hvordan de opplever sitt møte med norske idrettslags fellesskap. Med utgangspunkt i Elias' perspektiv kan vi spørre: Opplever informantene idrettslagene som en time-out fra tidligere opplevelser? Hvilke tilskrivelser opplever de, og hvilken betydning har tilskrivelsene for deres idrettsdeltakelse?

Empirisk grunnlag

Det empiriske materialet er knyttet til mitt doktorgradsprosjekt «Den organiserte idretten som omsorgs- og velferdsaktør i sivilsamfunnet». I dette kapitlet trekker jeg på seks individuelle intervjuer med unge menn i alderen 18–23 år. Samtlige informanter er fra Afghanistan, og kom til Norge som enslige mindreårige asylsøkere. Etter å ha fått innvilget sin asylsøknad har alle bodd i ulike bofellesskap for enslige mindreårige. I dag bor informantene med slektninger eller med en tildelt norsk familie. Ved gjennomføring av intervjuene hadde informantene bodd i Norge fra to til syv år.

Informantene ble rekruttert gjennom et samarbeid med barne- og familietjenesten i en norsk kommune. Kriteriene for utvelgelse var at informantene kom til Norge som enslige mindreårige asylsøkere, og at de hadde erfaring med idrettsdeltakelse i Norge. I rekrutteringsprosessen samarbeidet jeg med barne- og familietjenesten og én miljøterapeut ved et bofellesskap i den aktuelle kommunen. Miljøterapeuten tok kontakt med mulige informanter, og spurte om de ønsket å stille til intervju. For å sikre at mulige informanter var kjent med prosjektets formål og egne rettigheter ble et informasjonsskriv utviklet og sendt barne- og familietjenesten samt miljøterapeuten. Her ble det også informert om at deltakere ble tildelt et gavekort til en verdi av 200 kroner ved deltakelse. Totalt viste ni flyktninger interesse for prosjektet hvor seks ønsket å la seg intervju.

Som nevnt er alle informantene menn fra Afghanistan, som er den største gruppen av enslige mindreårige i Norge (Kirkeberg & Lunde, 2020). Ingen av informantene hadde erfaring med deltakelse i idrettslag fra Afghanistan, men fem hadde erfaring med egenorganisert idrettsaktivitet. Etter å ha kommet til Norge har fire av informantene spilt i ulike fotballklubber, to har tatt del i ulike former for kampsport og én i volleyball. Da intervjuene

ble gjennomført, var tre informanter fortsatt aktive i sine idrettslag, to i breddefotballen og en i kampsport på høyt nivå. Tre spilte egenorganisert fotball og volleyball samt var aktive på treningsstudio.

I analysen av datamaterialet har jeg tatt i bruk en narrativ analysestrategi, hvor formålet er å skape en fortolkning av informantenes opplevelser og erfaringer ved deltakelse i norske idrettslag. Jeg valgte denne tilnærmingen da narrativ analyse åpner for en rekonstruksjon av historiene til informantene, i form av en «typisk» fortelling som er mer rikholdig, mer fortettet og sammenhengende enn spredte historier i et enkeltintervju (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 251). Dette var nødvendig da språkutfordringer førte til flere enkle og usammenhengende beskrivelser samt flere tilfeller hvor informantene bekreftet eller avkreftet min gjenfortelling av deres opplevelser. Slike eksempler viste seg særlig på spørsmål om informantenes tid i Afghanistan og flukten til Norge. Analysen er videre delt inn i to deler. Den første vil belyse informantenes erfaring med idrettsaktivitet i Afghanistan og hvordan idrettsaktivitet har blitt en måte å bearbeide traumatiske opplevelser. Den andre delen vil rette søkelyset mot informantenes første møte med norske idrettslag, og deres opplevelser av å ta del i et etablert idrettsfellesskap.

Idrettsaktivitet som en time-out fra hverdagslivets bekymringer

Ingen av informantene hadde erfaring med idrettslag slik de fremstår i Norge fra barndommen i Afghanistan. Allikevel fortalte fem av seks informanter om deltakelse i egenorganisert idrettsaktivitet som fotball, volleyball og kampsport. Informantene var samstemte i sine beskrivelser av disse aktivitetene, hvor fotball og volleyball ble beskrevet som aktiviteter på «løkka», mens kampsport var mer strukturert og styrt av voksne personer med kjennskap til blant annet bryting.

I Afghanistan spilte jeg fotball med kompiser, ofte på sand og betong og sånn. Jeg hadde verken fotballske eller ball. Ofte laget vi en ball av sokker. Når de rike ungdommene var med, hadde vi en ordentlig ball. Da var det de som bestemte. Masse gateregler. Tjukken i mål og de beste spiller spiss. Vinneren står, alltid. Vi spilte nesten hver dag.

Kampsport var annerledes. Da jeg var 12–13 år trente jeg og andre barn sammen med en gruppe eldre menn. Men for at de skulle lære oss ulike teknikker måtte vi hjelpe dem å bygge en hytte i fjellet. Jeg bar stein hver dag. Når hytten var ferdig, kunne vi trene bryting.

At informantene nærmest daglig har deltatt i ulike idrettsaktiviteter i oppveksten tyder på at idrettsaktivitet har vært en viktig arena for fysisk aktivitet og fellesskap i oppveksten. Tilgangen på dette fellesskapet forsvant imidlertid brått da informantene etter hvert måtte flykte fra Afghanistan. Den første tiden på flukt beskrev informantene som en tid preget av stor usikkerhet om hvordan det gikk med familien i Afghanistan, hvilket land de selv skulle flykte til og hvordan de ville bli mottatt i sitt nye hjemland. Blant annet beskrev flere voldelige møter med lokalt politi og en reise til flere land og kulturer før de fikk asyl i Norge.

Etter å ha fått innvilget asyl ble informantene plassert på asylmottak og etter hvert bofellesskap for enslige mindreårige flyktninger. I bofellesskapene mottok informantene støtte og veiledning for hvordan de kunne etablere seg i Norge samt hjelp til å komme i gang med bearbeidelsen av tidligere hendelser og traumer. Som et ledd i sistnevnte ble informantene oppmuntret til å ta del i ulike idrettsaktiviteter. Informantene beskrev bofellesskapets støtte som svært betydningsfull, og påpekte at idrettsaktivitetene ble et sted hvor de hadde det gøy og fikk muligheten til å tenke på andre ting enn familien sin i hjemlandet og flukten til Norge. En av dem snakket om det slik:

Norge er veldig fint. Ingen våpen, slåssing eller raketter. Jeg opplevde mye rart før jeg kom til Norge. Det var veldig tungt for meg. Derfor ville jeg ikke sitte og tenke og føle på alt mulig rart. Jeg ville holde meg opptatt. Det vil jeg fortsatt. Så når jeg tenker for mye er det fint å spille fotball. Være Messi eller Ronaldo. Det er veldig gøy, og jeg slipper å tenke så mye på alt mulig.

At informantene ble oppfordret til å ta del i idrettsaktivitet, viser hvordan ansatte ved bofellesskap anser idrettsaktivitet som en viktig fritidsaktivitet, og som noe de ønsker å legge til rette for i informantenes første tid i Norge (Seland & Lidén, 2011). Samtidig viser informantene hvordan det å ha det gøy og gå inn i rollen som en av verdens beste fotballspillere blir en måte

å leve seg inn i aktiviteten, og fullt og helt være til stede i fotballens verden. Å «være Messi eller Ronaldo» fungerer dermed som en avlastningsstruktur hvor informantene får utløp for vanskelige følelser og en time-out fra bekymringer og tidligere traumatiske opplevelser (Elias & Dunning, 1986). Opplevelsen av idrettsaktivitet som en kreativ lekeplass og rituelt rom virker imidlertid å være begrenset da informantene i møte med norske idrettslag opplevde at deres måte å utøve idrett ikke nødvendigvis gikk overens med det etablerte idrettsfellesskapets krav og forventninger.

Idrettslaget – et betinget fellesskap?

I forkant av informantenes første møte med norske idrettslag var forhåpningene store til at idrettslaget kunne være et sted å møte norske jevnaldrende og lære seg norsk. Informantenes første tid i sine respektive idrettslag ble beskrevet som inkluderende og i tråd med disse forventningene: samtlige fortalte at de ble tatt godt imot av trenere og utøvere, at de fikk utdelt nødvendig treningsutstyr og dekket treningsavgift og at idrettslaget eller bofellesskapet bistod med transport for de med lang reisevei.

Etter hvert som følelsen av å være ny forsvant, og informantene møtte «hverdagen» i idrettslagene, opplevde imidlertid de som spilte fotball det utfordrende å finne sin plass. Hovedutfordringen skyldtes et opplevd press om å spille fotball på «den norske måten», hvilket var veldig ulik den måten informantene spilte fotball på i Afghanistan.

Fotball i Afghanistan og Norge er veldig forskjellig. Her er de veldig opptatt av én måte å spille på. Det er veldig fysisk og taktisk. Jeg har ikke så god fotballforståelse, og liker å drible. Det er vanskelig. Som ny på laget sa de, «du må spille som oss». Måtte ikke føre ballen så mye. Det tar lang tid å lære. Jeg og flere kompiser fra bofellesskapet sluttet ganske raskt.

Denne opplevelsen illustrerer hvordan informantene opplevde at fotballferdighetene deres ble sett på som mangelfulle, og som må formes i tråd med idrettslagets etablerte forståelse av hvordan fotball spilles (Dowling, 2019). Å være god virker dermed ikke å være nok for å ta del i idrettslaget, en må

også være god på «riktig» måte. Informantenes idrettsdeltakelse kan dermed gi inntrykk av å være betinget av den enkelte utøvers evne og vilje til å tilpasse seg treneren og lagets forventninger, hvilket antyder hvordan norske idrettslag kan være bygget på ideer om assimilering (Andersson, 2008; Strandbu, 2002). Denne opplevelsen virket imidlertid ikke å være like til stede i kampsportidrettene. Snarere tvert imot ble deres erfaringer med ulike former for kampsport og teknikker ansett som et spennende tilskudd i klubben, og informantene ble oppfordret til å satse og gå «all in» for å nå deres ambisjoner.

Jeg har trent mye kampsport fra barndommen. På første trening spurte treneren om jeg ville prøve noen teknikker, og jeg latet som jeg ikke kunne noen ting. Så jeg lurte han litt. Plutselig kastet jeg en annen utøver i matten, og treneren ble paff. Jeg viste noen kaste-teknikker, og han spurte om jeg hadde erfaring med kampsport. Jeg svarte at jeg hadde trent mye i Afghanistan. Så da fikk jeg bli med, og det har gått veldig bra.

Informantenes opplevelse av å bli møtt med nysgjerrighet og entusiasme antyder at idrettslagenes krav om tilpasning kan justeres, så lenge prestasjonen er god nok. At nettopp kampsportutøverne opplevde å lykkes i å tilpasse seg idrettslagets forventninger kan ses i sammenheng med at de i barndommen ble trent av voksne i en kontekst som minner om norske idrettslag. Slik fikk de i større grad enn informantene som spilte egenorganisert fotball erfaring med å trene målrettet og å tilpasse seg en treners forventninger. Samlet viser dette hvor avgjørende tidligere idrettserfaringer kan være for flyktningers mulighet til å trene og konkurrere med norske ungdommer. Disse utøverne opplevde det allikevel utfordrende å finne seg til rette sosialt i idrettslaget, hvilket tyder på at prestasjoner alene ikke er nok for å ta del i det sterke fellesskapet idrettslaget kan være.

I elitegruppen er vi 8–9 utøvere. Jeg er den eneste utlendingen. Vi har det gøy. Tuller mye før og etter trening. Også trener vi seriøst. Men etter trening? Vi henger på trening, men jeg har aldri prøvd å være med gutta utenfor trening. Vi chatter litt på Messenger, men ikke noe mer. Men det er ikke så viktig heller. Målet mitt er å bli en «pro

fighter», så det viktigste er at de kan hjelpe meg på veien. Også syns jeg nordmenn er litt kalde. De vil ikke være sosiale, en må liksom ha en grunn til å snakke med nordmenn. Jeg tror det er fordi vi ikke har samme oppvekst. Vi har ikke gått på samme skole. Vi er ikke enige om alt. Jeg tror det er derfor nordmenn helst vil henge med nordmenn også. Og gjerne nordmenn de har kjent lenge.

Fortellingen illustrerer hvordan informantene som hadde tilpasset seg de sportslige forventningene i sine idrettslag, fortsatt opplevde det utfordrende å knytte sosiale bånd og vennskap med norske ungdommer. At en manglende felles oppvekst og skolegang fremstår som avgjørende for tilgang til idrettslagenes sterke samhold og identitet, antyder hvordan utøvere med fremmede væremåter og kulturbakgrunn kan bli utsatt for utenforskap (Elias & Scotson, 1994). For enslige mindreårige flyktninger med relativ kort botid og skolegang i Norge kan en slik barriere være utfordrende å overkomme. Slik peker informantenes opplevelser og erfaringer på hvordan idrettslagenes assimilerende tilnærminger kan strekke seg ut over selve aktiviteten. Informantenes forhandlinger om hvorvidt innsatsen og engasjementet ved idrettsdeltakelse er verdt prisen, virker allikevel å være ulik da fotballspillerne snakker om kravet om å tilpasse seg den «riktige» måten å spille fotball på som en barriere for deltakelse, mens kampsportutøverne i større grad vurderte ekskluderingen fra det sosiale fellesskapet som en pris de var villige til å betale i jakten på å bli best mulig.

Avslutning

Utgangspunktet for kapittelet har vært å undersøke hvordan enslige mindreårige flyktninger erfarer verdien av å delta i idrettsaktivitet, og hvordan de opplever sitt møte med norske idrettslag. Informantenes fortellinger viste hvordan deres positive erfaringer med idrettsaktivitet i hjemlandet gjorde at de hadde store forventninger til å delta i idrettslag i Norge. Den første tiden i idrettslagene er i tråd med forventningene, og idrettsdeltakelse opplevdes som gøy og som en viktig avlastningsstruktur og time-out fra tidligere traumatiske opplevelser. Etter hvert opplevde imidlertid informantene å bli møtt med forventninger om gode og «riktige» ferdigheter samt kjennskap

til norske normer og verdier. Slik ble informantenes ønske og behov for en arena hvor de kan slippe seg løs og være kreative møtt med holdninger som antyder at de ikke er i stand til å tilpasse seg spillestiler som handler mer om kontroll enn kreativitet. Informantene opplevde slik en forventning om å tilpasse seg det etablerte fellesskapet må å utøve idrett på. Særlig fotballspillerne opplevde det svært utfordrende å etterleve disse forventningene, og flere omtalte det som årsaken til at de sluttet. Til sammenligning vurderte kampsportutøverne at deres manglende følelse av å være en del av det sosiale fellesskapet var en pris de var villige til å betale i jakten på å bli profesjonelle utøvere.

De ulike vurderingene viser hvordan idrettens fellesskap er flertydig, og hvordan opplevelsen av å utgjøre et lag ikke nødvendigvis er avhengig av at alle legger samme mening i idretten (Strandbu mfl., 2021). Samtidig viser særlig fotballklubbenes assimilerende tilnærminger hvordan idrettsfellesskapet slår sprekker idet ulike oppfatninger om hva idrett skal være blir gjort eksplisitte. «Du må spille som oss» er et godt eksempel på dette da det innebærer at idrett skal utøves på en bestemt måte, og hvordan andre tilnærminger og spillestiler oppleves som annerledes og ødeleggende. For informantene virker denne rigiditeten å fungere som en sperre for deres ønske om å uttrykke seg og få utløp for spontanitet og følelser gjennom idrettsdeltakelse. I denne oppfordringen gjøres det også eksplisitt overfor informantene hvordan deres ferdigheter og karaktertrekk tilskrives negative representasjoner, hvorpå majoritetsungdommen fremstilles som bedre og overlegne (Elias & Scotson, 1994). Denne sammenligningen og konstruksjonen av informantene som noe helt annerledes enn deres norske medspillere indikerer at idrettslaget blir en arena for andregjøring og utenforskap heller enn et verdifullt fellesskap for integrering.

Hva sier så funnene om idrettslagenes integreringsansvar, og følgelig den organiserte idrettens integreringspotensial? Først og fremst gir informantenes fortellinger oss en pekepinn på hvordan idrettslagene har legitimert en *sportokratisk* tilnærming (Tangen, 2009), hvilket innebærer at «alt som skjer i klubber og forbund relateres, forankres og legitimeres i det organisasjonene oppfatter som idrettslig virksomhet» (s. 7). Da idrettslig virksomhet først og fremst virker å innebære konkurranseidretten (Sjöblom & Fahlén, 2010), vitner dette om en praksis som vektlegger seleksjon fremfor integrering (se kapittel 9 i denne boken). At idrettslagenes eneste tiltak for

å fremme idrettsdeltakelse blant informantene var å dekke utgifter knyttet til utstyr og trening illustrerer også hvordan deres integreringsansvar ikke forstås som å legge til rette for samordningsprosesser, utveksling av kulturelle normer og tilegnelse av nye ressurser, men heller som en instrumentell tilnærming hvor alle skal ha muligheten til å starte med idrett. Idrettslagenes praksis er slik i tråd med en egalitær forståelse av inkludering heller enn integrering. En slik prioritering av inkludering er problematisk da det medfører en praksis som bygger på en forestilling om at tradisjonell idrettsdeltakelse alene er integrerende, og en antakelse om at alle barn og unge med minoritetsbakgrunn har samme forutsetninger for å ta del i et idrettsfellesskap (Agergaard, 2018).

Oppsummert gir dette grunn til å granske det som fremstår som idylliske forestillinger om idrett som en arena for integrering, og utfordre tanken om at idrettens fellesskap er bygget på enkle forventninger. Da jeg har valgt å sette søkelyset på enslige mindreårige flyktninger, og seks unge menns erfaringer med to idrettsgrener og et knippe idrettslag, representerer funnene en liten gruppe med særskilte hjelpe- og omsorgsbehov (Berg & Tronstad, 2015). Informantenes forutsetninger og fortellinger er med andre ord situasjonsbestemt. Mitt formål har først og fremst vært å peke på noen av konfliktene og spenningene som kan oppstå i unge flyktningers møte med norske idrettslag. Kapittelet er et bidrag til den stadig økende litteraturen som utforsker og sår tvil om idrettens rolle som integreringsarena.

Referanser

- Agergaard, S. (2018). *Rethinking sports and integration – Developing a transnational perspective on migrants and descendants in sports*. Routledge.
- Andersson, M. (2008). *Flerfarget idrett: Nasjonalitet, migrasjon og minoritet*. Fagbokforlaget.
- Berg, B. & Tronstad, K.R. (2015). *Levekår for barn i asylsøkerfasen* (Rapport). NTNU Samfunnsforskning.
- Bjerregaard, J., Nielsen, G. & Ottesen, L. (2009). *Trænere i den frivillige idræt – Personlig projekter og velfærdsgaver*. Københavns Universitet: Institut for Idræt.
- Dowling, F. (2019). A critical discourse analysis of a local enactment of sport for integration policy – Helping young refugees or self-help for voluntary sports clubs? *International Review for the Sociology of Sport*, 55(8), 1152–1166. <https://doi.org/10.1177/101269021987443>
- Elias, N. (1982). *The Civilizing Process: State formation and civilization*. Blackwell.
- Elias, N. & Dunning, E. (1986). *Quest for Excitement. Sport and Leisure in the Civilizing process*. Basil Blackwell.
- Elias, N. & Scotson, J.L. (1994). *The Established and the Outsiders*. Sage.
- Elling, A., de Knop, P. & Knoppers, A. (2001). The Social Integrative Meaning of Sport – A Critical Comparative Analysis of Policy and Practice in the Netherlands. *Sociology of Sport Journal*, 18(4), 414–434. <https://doi.org/10.1123/ssj.18.4.414>
- Flensner, K.K., Korp, P. & Lindgren, E.-C. (2021). Integration into and through sports? Sport-activities for migrant children and youths. *European Journal for Sport and Society*, 18(1), 64–81. <https://doi.org/10.1080/16138171.2020.1823689>
- Friberg, J.H. & Gautun, H. (2007). *Inkludering av etniske minoriteter i frivillige organisasjoner og fotballag for barn og ungdom i Oslo* (Rapport 2007:16). FAFO.
- Haugaa Engh, M., Agergaard, S. & Maguire, J. (2013). Established – Outsider relations in youth football tournaments – An exploration of transnational power figurations between Scandinavian organizers and African teams. *Soccer and Society*, 14(6), 781–798. <https://doi.org/10.1080/14660970.2013.843907>
- Janssens, J. & Verweel, P. (2014). The significance of sports clubs within multicultural society. On the accumulation of social capital by migrants in culturally «mixed» and «separate» sports clubs. *European Journal for Sport and Society*, 11(1), 35–58. <https://doi.org/10.1080/16138171.2014.11687932>
- Kirkeberg, M.I. & Lunde, H. (2020). *Enslige mindreårige flyktninger 1996–2018* (Rapport 2020:13). Statistisk sentralbyrå.
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2015). *Det kvalitative forskningsintervju* (3. utg.). Gyldendal Akademisk.
- Lidén, H. (2016). «Det er bare moro å spille her, rett og slett.» Fotball som integreringsarena. I: Ø. Seippel, M. K. Sisjord & Å. Strandbu (Red.), *Ungdom og idrett* (s. 213–231). Cappelen Damm Akademisk.

- Lidén, H., Eide, K., Hidle, K., Christin, A., Nilsen, E. & Wærdahl, R. (2013). *Levekår i mottak for enslige mindreårige asylsøkere* (Rapport 2013:3). Institutt for Samfunnsforskning.
- Myrli, T. & Mehus, I. (2015). Ulikhet i rekruttering og frafall i den organiserte idretten i Trondheim. *Tidsskrift for Ungdomsforskning*, 15(1), 51–77.
- Norges idrettsforbund (2019). *Idretten vil! Langtidsplan for norsk idrett 2019–2023*. <https://www.idrettsforbundet.no/om-nif/langtidsplan-for-norsk-idrett/>
- Norges idrettsforbund (2022). *Om tilskuddsordningen Inkludering i idrettslag*. <https://www.idrettsforbundet.no/tema/inkludering/politisk-arbeid/>
- NOU 2017:2. (2017). *Integrasjon og tillit – Langsiktige konsekvenser av høy innvandring*. Integrasjon og tillit. Justis- og beredskapsdepartementet.
- OECD (2016). *OECD Yearbook 2016 – Productive Economies, Inclusive Societies* (Red. R. Clarke & B. Keeley). OECD.
- Seland, I. & Lidén, H. (2011). *Fritidsaktiviteter for barn på asylmottak* (Rapport 2011:2). Institutt for Samfunnsforskning.
- Sjöblom, P. & Fahlén, J. (2010). The survival of the fittest – Intensification, totalization and homogenization in Swedish competitive sport. *Sport in Society*, 13(4), 704–717. <https://doi.org/10.1080/17430431003616514>
- St.Meld. nr. 26 (2011–2012). *Den norske idrettsmodellen*. Det Kongelige Kulturdepartement. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld-st-26-20112012/id684356/>
- St.Meld. nr. 30 (2015–2016). *Fra mottak til arbeidsliv – en effektiv integreringspolitikk*. Det Kongelige Justis- og beredskapsdepartement. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-30-20152016/id2499847/>
- St.Meld. nr. 20 (2020–2021). *Nasjonale minoriteter i Norge. En helhetlig politikk*. Det Kongelige Kommunal- og moderniseringsdepartementet. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-12-20202021/id2814676/>
- Strandbu, Å. (2002). Idrettens betydning som flerkulturell integrasjonsarena. I: Ø. Seippel (Red.), *Idrettens bevegelser: sosiologiske studier av idrett i et moderne samfunn* (s. 123–153). Novus Forlag.
- Strandbu, Å., Stefansen, K., Smette, I. & Seippel, Ø. (2021). Ungdomsidrettens spenninger. I: G. Ødegård & W. Pedersen (Red.), *Ungdommen*. Cappelen Damm Akademisk.
- Svensden, S. & Berg, B. (2017). *Enslige mindreårige – på vei mot Voksenlivet* (Rapport). NTNU Samfunnsforskning.
- Tangen, J.O. (2009). *Forskning på demokrati og makt i den frivillige idretten i Norge – noen refleksjoner*. Høgskolen i Telemark. Hentet fra: <https://www.idrottsforum.org/articles/tangen/tangen091111.pdf>
- Thing, L.F. (1999). *Sport- en emotional affære – Kvinder, holdsport og aggression* (Doktorgradsavhandling). København Universitet.
- Thing, L.F. (2016). *Norbert Elias – Sport og civilisering*. I: L.F. Thing & U. Wagner (Red.), *Grundbok i Idrætssociologi* (2. utg., s. 37–52). Munksgaard.

- Tjønndal, A. (2019). The implications of sport attire and culture on Muslim women's participation in elite boxing – A case of a female boxer. I: N. Barker-Ruchti (Red.), *Athlete learning in elite sport – A cultural framework*. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315111025>
- UDI. (2022). Utlendingsdirektoratet planlegger ut fra et scenario om at det kan komme 30 000 ukrainere til Norge i 2022. UDI. Hentet fra: <https://www.udi.no/statistikk-og-analyse/statistikknnotater/utlendingsdirektoratet-planlegger-ut-fra-et-scenario-om-at-det-kan-komme-30-000-ukrainere-til-norge-i-2022/>
- UNHCR. (2022). *Ukraine Refugee Situation*. Hentet fra: <https://data2.unhcr.org/en/situations/ukraine>
- Walseth, K. (2006). *Sport and Integration – The experience of young Muslim women* (Doktorgradsavhandling). Norges Idrettshøgskole.
- Walseth, K. (2008). Bridging and bonding social capital in sport – Experiences of young women with an immigrant background. *Sport, Education and Society*, 13(1), 1–17. <https://doi.org/10.1080/13573320701780498>
- Ødegård, G., Bakken, A. & Strandbu, Å. (2016). *Idrettsdeltakelse og trening blant ungdom i Oslo: Barrierer, frafall og endringer over tid* (Rapport 2016:7). Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor.
- Østerlund, K. & Seippel, Ø. (2013). Does Membership in Civil Society Organizations Foster Social Integration? The Case of Danish Voluntary Sport Organizations. *Journal of Civil Society*, 9(4), 391–413. <https://doi.org/10.1080/17448689.2013.847548>